

Oorlogscorrespondentie van deken Jozef Van Herck

De stichter-voorzitter van de heemkundige kring heeft een even vreemd als boeiend leven geleid. Nadat hij de eerste directeur van het Sint-Lievenscollege was geweest, werd hij in 1940 naar Kontich gestuurd. Vanaf zijn decanaat heeft deze gemeente kunnen volgen wat Jozef Van Herck voor Kontich heeft gedaan. Op religieus en op cultureel gebied. Over de periode daarvoor is echter minder geweten. Van Herck werd in 1888 geboren. In 1914 werd hij doctor in de klassieke filologie aan de universiteit van Leuven. In dat zelfde jaar begon echter ook de Eerste Wereldoorlog en Jozef Van Herck werd via een ommetje langs Engeland naar het front geroepen om daar vier jaar als aalmoezenier-brancardier het wel en (vooral) het wee van de Vlaamse frontsoldaten mee te maken, aan den lijve te ondervinden.

Tijdens die periode heeft hij enorm veel geschreven. Hij hield minutieus een dagboek bij en hij schreef honderden brieven. Schrijven moet voor hem ongeveer het enige tijdverdrijf zijn geweest tijdens deze Grote Oorlog.

Op het eind van dit jaar zal een deel van die dagboeken worden gepubliceerd en aan het publiek worden voorgesteld (13 december 2002) met een introductie door Piet Chielens (conservator van het Ieperse museum In Flanders Fields) . Uit Van Hercks geschriften blijkt dat hij een zeer erudiet man was met een groot hart voor de kleine man, in casu de gewone soldaat aan het front. Zijn kritisch-ironische blik op deze wereldbrand geeft ons een totaal andere kijk op 1914-1918 dan de historische versie die we op de schoolbanken te horen kregen. Bovendien bleef hij ondanks alle miserie een oog hebben voor wat aan kunst in de platgeschoten kerken van de Westhoek overbleef.

Tijdens de schaarse vrije tijd achter de frontlinies werd bovendien de leraar in hem wakker. Van Herck sprak en schreef vloeiend Frans, Duits, Engels en Italiaans. En uiteraard ook Latijn. En dus gaf hij aan het front les. Vele jongens moesten van de schoolbanken naar het loopgraven en misten dus een deel van hun basisopleiding. Dekan Van Herck sprong echter bij en gaf die jongens de eerste lessen in vreemde talen. En zelfs in de literatuur van de «vijand». Of Griekse geschriften. En dat in dergelijke omstandigheden!

Op 6 maart 1919 – dus een half jaar na het einde van de oorlog - krijgt Van Herck onderstaande brief van een zekere Maurits (van wie we voorlopig geen verdere persoonlijke gegevens kennen). In dit pijnlijk, hartverscheurend document wordt nog maar eens bewezen hoe oorlogen het leven van (jonge) mensen knakt. Maurits heeft de gruwel van de Westhoek meegemaakt en komt er niet meer van los. Zijn leven lijkt gebroken. Tegelijkertijd gunt de jonge man ons een blik op de rol die Jozef Van Herck aan het front heeft gespeeld. Als een vader was hij, zelf nauwelijks 26 bij het begin van de oorlog, voor die jonge kerels die plots hun jeugd en hun leven moesten opofferen voor idealen van andere mensen. Maurits noemt zichzelf een levende Ijzerdode. Veel duidelijker en explicieter kon hij niet zijn om de waanzin van die periode te illustreren. Overtuig jezelf.

Mijnheer de Aalmoezenier

Het is nu reeds 'n heele tijd dat ik van u iets vernomen heb! Zijt u voor mij geweest eene van die vrienden die men als in een droom heeft ontmoet als een Zacht wezen midden van duivels en men helaas in de dauw van een nieuwe dag vergeet! Denkt u dan nooit meer aan uw oude «abri's» aan mijne

ontgoochelingen tot het reëel leven en aan mij zelf! U waart zoo'n troost en als ik geen leed meer had, als 'n liksem (West-Vlaams: litteken) was gegroeid over alle mijne wonden, dan deed ik wellicht als gij ... een aangenaam nadenken en dan ... ten hoogste ... misschien een memento voor ALLE de vrienden die afwezig zijn, of voor de dooden alleen: de levenden trekken hun plan.

Wat denkt u van de vrededag! Hebt u de Zonsopgang niet schooner verwacht, of is 't ook eens voor U, ontgoocheling. Gelukkig zij die voor 't vaderland gestorven zijn, toch hebben zij al 't leed niet gezien dat op de onzen brandt! Toch hebben zij gedacht dat in ons vreugdeklokken geen rouwzang wordt gehoord! Heilige dooden. Als een granaat op mijne dekking was gevallen en mij droomend had gedood ik ware bij vader geweest en nooit had ik het echte leed gekend.

Nu lees ik Heine nie meer, ik ken hem van buiten. Hij wordt ook te laf. Ik wou passie in het wee. Ik haat vrienden en boeken. Ik denk alleen aan vroeger dromen, aan uw «abri» soms, dan uw kamer te Hondshoote aan de ongelukkige Lestienne.

Gedenk dat alles eens! Schrijf me eens uw impressies, geene nieuwe, hoor! Ik kan ze nie meer deelen maar uw oude, die van 't gelukkig leven der hoop. Dromen alleen is schoon. Mijn kamer is gedurig zeer verwarmd en vol sigarenrook. Ik ontvang nooit iemand, ga naar de lessen nu en dan ... als er grieksch is. De terreur der «Perzen» vind ik prachtig!

Thuis lees ik vertalingen van indische poezieën ga om acht uur slapen en sta om tien uur op. Ik ben geen man meer ik ben een levende Ijzerdoode die nu en dan om zijne ziele bidt.

Vaarwel, schrijf me een brief als aether die me doet dromen van 't verleden.

Maurits

Deze indrukwekkende brief laat ons nog eens nadenken over de zinloosheid van elke oorlog. In het archief van de heemkundige kring zijn er honderden dergelijke geschriften aanwezig. Deze geschreven bronnen zijn onlosmakelijk verbonden met het culturele patrimonium van het museum, en dus van onze gemeente. We willen er hier daarom op wijzen dat al dit materiaal na afspraak kan worden geconsulteerd. Het schetst in ieder geval een beeld van de man die het mogelijk heeft gemaakt dat we in Kontich een museum met klasse bezitten.

Paul Catteeuw